

Архів України

НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ АРХІВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ РАДІ МІНІСТРІВ УРСР

1902
444

ЗМІСТ

СТАТТІ

- С. Случевська** — Перший з'їзд КП(б)У 3
М. Савченко — Участь істориків-архівістів у підготовці «Історії міст і сіл Української РСР» 9
І. Кириченко (Кам'янець-Подільський) — Архівне будівництво у Хмельницькій області 13

ПОВІДОМЛЕННЯ

- А. Катренко** — Революційно-народницький рух початку 80-х років XIX ст. на Україні у світлі архівних джерел 23
О. Неділько (Ніжин) — Архіви — важливе джерело антропоніміки 35
К. Когонашвілі (Сімферополь) — Перший голова Центрархіву 37

ОБМІН ДОСВІДОМ

- В. Фоменко** (Миколаїв) — Використання фотодокументів в агітаційно-пропагандистській роботі 40
Н. Гусева (Львів) — Уточнення облікових даних у Львівському облдержархіві 42
А. Ключник (Дніпропетровськ) — Комплектування документальними матеріалами Дніпропетровського районного архіву 46
Н. Фсміна (Одеса) — Упорядкування і каталогізація листівок та прокламацій в Одеському облдержархіві 47
І. Ізвозицьков — Огляд архівів фінансових органів Української РСР 49

ДОКУМЕНТИ

- М. Кравець** (Львів) — Лист О. І. Левицького 59
О. Маркевич (Львів) — Невідомий універсал і печатка Семена Палія 60

№ 4 (90)

ЛИПЕНЬ —
СЕРПЕНЬ

РІК ВИДАВАННЯ

XXII

КИЇВ — 1968

НИКОЛАЕВСКИЙ
ОБЛАСТНОЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АРХИВ
НАУЧНО-СПРАВОЧНАЯ
БИБЛИОТЕКА

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

- В. Роїк** — Комсомол України у боротьбі за побудову соціалізму в СРСР (1926—1929 рр.) 65
П. Дишлевий (Полтава) — Література з історії боротьби українського народу проти фашистських окупантів (1941—1944 рр.) 71

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

Рецензії

- А. Барабой** — Збірники з історії робітничого руху на Україні . 77
Нотатки про книги 79

НОВІ НАДХОДЖЕННЯ

- Л. Крутьєва** (Харків) — Документи про розвиток народного господарства і культури Харківської області 86
І. Львовський (Полтава) — Документи обласних і районних установ, профспілок та навчальних закладів у Полтавському облдержархіві 88
С. Попель — Особисті фонди діячів літератури і мистецтва України 91

ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ 93

Матеріали до українського біографічного словника

- П. Ротач** — Літературна Полтавщина 100

Редакційна колегія:

Бутич І. Л. (відповідальний редактор), **Вовк А. О.**, **Гордієнко Б. В.** (відповідальний секретар), **Гудзенко П. П.**, **Коновалова В. С.**, **Крячок М. І.**, **Кузьменко В. В.** (заст. відповідального редактора), **Пшеничний Г. С.**, **Стрельський В. І.**, **Тесленко М. І.**, **Щедрина Д. С.**

Адреса: Київ, ГСП-1, Володимирська вул., 22-а. Телефон 29-40-24.

АРХИВЫ УКРАИНЫ, № 4, 1968

(На украинском языке)

Выходит 6 раз в год

Літературний редактор **В. С. Фіалко**
Технічний редактор **В. І. Мізерський**
Коректор **А. А. Ейдельман**

Здано на виробництво 7. VI. 1968 р. Підписано до друку 26. VII. 1968 р.
Формат паперу 70×108¹/₁₆. Фіз. друк. арк. 7. Ум. друк. арк. 10,8.
БФ 03195. Тираж 20560. Зам. 230. Ціна 20 коп.

Київська книжкова друкарня № 6, Київ, Виборзька, 84.

ВИКОРИСТАННЯ ФОТОДОКУМЕНТІВ В АГІТАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКІЙ РОБОТІ

У Миколаївському облдержархіві систематичне використання фотодокументів розпочалося після створення більш-менш укомплектованого фотоархіву. Комплектування проходило кількома шляхами. Перш за все були виготовлені негативи-репродукції з фотографій, що зберігаються в обласному краєзнавчому музеї, партійному архіві Миколаївського обкому КП України, а також у приватних колекціях краєзнавців Миколаєва — А. Л. Журавля, П. І. Соломатіна, П. Д. Мушинського, А. І. Смирнова та інших.

Через місцеву пресу, радіо і телебачення архівісти звернулися до мешканців м. Миколаєва і області з проханням надати в тимчасове користування рідкісні фото для виготовлення репродукцій. На прохання відгукнулися старі більшовики, учасники революції і громадянської війни, ветерани Великої Вітчизняної війни та їх близькі, викладачі навчальних закладів, школярі. Багато фото архівові було подаровано.

Найважливішим джерелом комплектування фотоархіву стали редакції обласних газет «Південна правда» і «Комсомольська іскра». Низку фотодокументів миколаївських фотокореспондентів РАТАУ надіслав ЦДАКФД УРСР. Кілька фотоальбомів надійшло від колективу суднобудівного заводу ім. Носенка. В майбутньому у нас зберігатимуться фотодокументи, виготовлені працівниками районних газет області, фотолабораторіями підприємств Миколаєва, телестудією.

Для зручності користування фотодокументами створено систематичний каталог фотодокументів, який все більше поповнюватиметься. Нині він налічує більше тисячі фотовідбитків з анотаціями.

Серед фотодокументів багато краєвидів дореволюційного Миколаєва, інших міст і сіл області, знімків, що характеризують стан капіталістичної промисловості, рівень технічного оснащення підприємств.

Увійшли до каталога фотографії, що зображають історичні місця, пов'язані із славним революційним минулим миколаївського пролетаріату, портрети більшовиків-організаторів та керівників революційної боротьби в Миколаєві та області. Є портрети командирів і бійців партизанських загонів часів громадянської війни, фото, що відображають деякі епізоди війни тощо.

У розділах соціалістичного будівництва в роки довоєнних п'ятирічок і післявоєнного періоду зберігаються фото, що розповідають про хід індустріалізації, колективізації, відбудову народного господарства області, зруйнованого німецько-фашистськими загарбниками.

Велика Вітчизняна війна представлена фотодокументами, що характеризують героїчний опір трудящих Миколаївщини гітлерівським окупантам, розповідають про діяльність місцевих підпільних організацій «Центр», «Партизанська іскра» та багатьох інших. Ряд фотодокументів

викриває злодіяння німецько-фашистських загарбників на території області.

Визволення Миколаївщини від гітлерівських окупантів Радянською армією відображено в значній кількості фотодокументів. Серед них є кадри з радянської військової кінохроніки, фронтові знімки. Ряд фотографій розповідає про героїчний подвиг 68 моряків-десантників.

Наявність достатньої кількості ілюстративного матеріалу дала можливість розгорнути використання його з агітаційно-пропагандистською метою. Це перш за все організація тематичних фотовиставок, які розповідали про ту чи іншу знаменну дату. Вони встановлювались у місцях, де з ними могло б познайомитися найширше коло миколаївців: у театрах, будинках культури, на центральній вулиці міста, підприємствах тощо. Поряд з цим було підготовлено кілька виставок, пов'язаних з ювілейними датами з історії Миколаєва. Це, приміром, виставки, присвячені 100-річчю морського торгового порту, 175-річчю Миколаєва. Для того, щоб більш наочно показати, як різуче змінилося за цей період обличчя міста, вміщувався знімок того чи іншого об'єкту дореволюційного часу і поряд — його сучасний вигляд.

Велике пізнавальне значення мали також пересувні виставки. Вони розповідали про посилення революційної боротьби миколаївського пролетаріату на початку ХХ ст., його славі революційні традиції. Виставки експонувались на заводі імені Носенка, по черзі в ряді будинків культури і клубах Миколаєва.

Практикувалась організація виставок спільно з обласним краєзнавчим музеєм і партархівом Миколаївського обкому КП України. Це дало змогу повніше висвітлити тему. Так до 50-річчя Радянської влади спільними зусиллями було створено велику виставку «Миколаївщина за 50 років Радянської влади». Вона експонувалась у приміщенні нового Палацу суднобудівельників.

З 1966 р. Миколаївський облдержархів розпочав випускати фотогазету «Розповідають документи». Фотогазета дала можливість розгорнути систематичну роботу щодо популяризації архівних матеріалів. Вона користується великою популярністю в місті. Тематика її різноманітна—про антивоєнний страйк робітників заводу «Наваль» у 1916 р., до 96-річчя з дня народження В. І. Леніна і т. п. У період підготовки до 50-річчя Великого Жовтня і 50-річчя Радянської влади на Україні було випущено кілька номерів на таку тематику: «Від Лютого до Жовтня», «У вогні громадянської війни», «Незабутні сторінки історії» та ін. В них були вміщені найяскравіші фотодокументи.

Як показує досвід, фотогазета є ефективним засобом популяризації архівних матеріалів. Про неї писала місцева преса¹. Після виходу чергового номера до архіву звертаються вищі та середні спеціальні навчальні заклади міста з проханням виготовити для них комплект фотогазети.

До 50-річчя нашої держави облдержархів посилив допомогу шкільним і народним музеям та краєзнавчим гурткам в організації ювілейних виставок, фотовітрин і альбомів. Для них було скопійовано багато знімків про події революції і громадянської війни на Миколаївщині, а також фото, що показують зародження руху за комуністичну працю і характеризують трудовий героїзм народу в роки перших п'ятирічок.

Використовуються фотодокументи і в лекційній роботі. Проводячи лекції з історії Миколаївщини, наукові працівники облдержархіву користуються наочними посібниками — діафільмом і фотоальбомами. До діафільму «Трудящі Миколаївщини в боротьбі за перемогу Великої Жовтневої соціалістичної революції» включено низку яскравих архівних документів і фотознімків. Негатив виготовлено на плівці «Мікрат-200»

¹ «Південна правда», 25 січня 1966 р., 24 вересня 1967 р.

фотоапаратом «Зеніт С», але можна, звичайно, використати будь-який інший з дзеркальним фокусуванням або універсальний апарат для мікрофільмування. Під кожним з документів, розташованих у хронологічній послідовності подій, є відповідний текст, що коротко розкриває зміст.

Позитив зроблено копіювальним апаратом АКД-55. Ним можна виготовляти діафілми з розмірами кадрів 24×36 мм і 18×24 мм. Діафілм використовується головним чином у лекціях для учнів і студентів, які відвідують архів під час екскурсій.

Фотоальбомами, що відтворюють події революції і громадянської війни, користуємося найчастіше у тих випадках, коли лекція проходить безпосередньо в школі, установі, будинку культури чи на підприємстві. Використання таких посібників надає словам лектора більшої переконливості і викликає жвавий інтерес у слухачів. Але, мабуть, найширше популяризуються фотодокументи через місцеву пресу і телебачення. Цей засіб має свої переваги, тому що передплатники газет «Південна правда» і «Ленінське плем'я» є в кожному населеному пункті області, більшість трудящих має телевізори.

У зв'язку з підготовкою до 50-річчя Радянської влади редакція «Південної правди» організувала періодичний випуск спеціальних сторінок газети під назвою «Етапи великого шляху». Значну кількість фото для газети взято з фондів облдержархіву. На цих сторінках знайшли своє відображення найважливіші моменти історії Миколаївщини за 50 років Радянської влади.

Для демонстрування по телебаченню було підготовлено матеріали, присвячені знаменним датам, перебуванню і діяльності на території області відомих діячів партії і Радянської держави — Артема, М. В. Фрунзе, Г. І. Петровського, про встановлення влади Рад у нашому місті тощо.

Таким чином, форми й засоби використання фотодокументів найрізноманітніші. Але поряд з цим слід шукати також нові, ще більш дійові, і разом з тим постійно піклуватися про надходження нових фотодокументів.

В. Фоменко

УТОЧНЕННЯ ОБЛІКОВИХ ДАНИХ У ЛЬВІВСЬКОМУ ОБЛДЕРЖАРХІВІ

Правильна організація обліку дає можливість забезпечити збереженість документальних матеріалів, проведення експертизи цінності, каталогізації, комплектування, всебічного їх використання,

Облікова документація, як одна з важливих частин науково-довідкового апарата, повинна завжди вестися акуратно і своєчасно. Нічого надто складного у цьому немає. Головне, щоб архівісти, які безпосередньо працюють з обліковою документацією, а також ті працівники, які принагідно стикаються з нею, зважали на те, що найменша необачність або помилка, допущені при оформленні архівних документів, перенесуться в іншу облікову документацію. Вищестоящі архівні органи уже давно звертали увагу на те, що в більшості державних архівів стан обліку не на високому рівні. Про це свідчать огляди роботи держархівів, що проводилися Архівним управлінням при Раді Міністрів УРСР, і матеріали семінарів з питань обліку та фондування, згідно з якими архіви зобов'язані в короткі строки упорядкувати всю свою облікову документацію.

Наприкінці 1965 р. комісією Архівного управління при перевірці роботи Львівського облдержархіву було встановлено, що в архіві є вся